

Рецензія на дисертаційне дослідження
Подуфалової Катерини Юрївни
«Формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у
студентів педагогічного коледжу»,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Актуальність дослідження та його зв'язок з науково-дослідними темами. Запровадження професійного стандарту, що окреслює широкий спектр професійних та культурних компетентностей, спонукає формувати особистість педагога, яка відповідає новим вимогам до професійної діяльності. З іншого боку, ситуація, яка склалася - через пандемію коронавірусної інфекції та війну в Україні, поставила систему освіти перед новими викликами. Традиційна парадигма освіти потребує трансформацій на рівні не лише змісту навчання, а й розробки нових дидактичних методів, прийомів і форм організації навчальної діяльності, що стимулюватимуть розвиток суб'єктності, усвідомлення майбутніми педагогами необхідності накопичувати теоретичний, практичний і творчий досвід, бути активним учасником усіх навчальних взаємодій. Це, своєю чергою, актуалізує питання формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у майбутніх педагогів. Отже, актуальність дослідження К. Подуфалової не викликає сумніву.

Дисертація виконувалася в контексті досліджень Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського як складова науково-дослідної теми кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (0119U102999) та кафедри дошкільної освіти «Підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах інтеграції України в Європейській освітній простір» (0121U109684). Тема дисертаційного дослідження затверджена в 2019 році та закординована

в бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (довідка №5 від 24.09. 2019 р.).

Науковий апарат дослідження відповідає вимогам до робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії; спрямований на розв'язання поставлених завдань. Дисертантка чітко визначила мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження, що стало підґрунтям успішного наукового пошуку і якісно вплинуло на одержані результати. Положення про наукову новизну, теоретичну та практичну значущість дослідження підкріплені змістом роботи; публікації автора повністю відображають зміст дисертаційного дослідження.

Значення для науки і практики отриманих результатів. Дисертаційна праця містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що уперше: теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу (організація педагогічного супроводу становлення суб'єктної позиції як основи відповідального ставлення студентів до професійної діяльності; моделювання ситуацій відповідального вибору на різних етапах професійної підготовки майбутніх педагогів; створення в освітньому середовищі педагогічного коледжу системи взаємостосунків між суб'єктами освітнього процесу, що сприяє інтеріоризації досвіду відповідальної поведінки); *визначено* критерії (когнітивний, мотиваційний, аксіологічний, діяльнісно-стратегічний, вольовий), показники та рівні (рефлексивний, виконавський, формальний) сформованості відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу; *уточнено* зміст понять «відповідальне ставлення до педагогічної діяльності», «педагогічна відповідальність вчителя», розроблене авторське визначення поняття «відповідальне ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу»; *подальшого розвитку набули* форми і методи формування

відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу.

Практичне значення результатів дослідження полягає у відборі і систематизації діагностичного інструментарію, що надає можливість здійснювати моніторинг формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у майбутніх педагогів; у розробці і впровадженні в освітній процес педагогічних коледжів методичного забезпечення реалізації моделі і педагогічних умов формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності майбутніх педагогів; розробленні і використанні в освітньому процесі педагогічного коледжу методичних рекомендацій щодо успішного формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності здобувачів освіти.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Мети дослідження авторка досягає розв'язанням чотирьох завдань, на виконання яких спрямовані усі його складові: науково-дослідницький апарат, вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, джерельна база дослідження, актуальні додатки.

Структура дисертації є науково обґрунтованою, логічно зумовленою і логічно взаємопов'язаною. Заслуговує на схвалення здійснений у першому розділі дисертанткою аналіз вітчизняних і зарубіжних педагогічних, психологічних, соціологічних і наукових джерел, що свідчить про актуальність проблеми дослідження в системі педагогічної освіти України.

Ми погоджуємося з визначенням ключової дефініції дослідження: *відповідальне ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу* визначається як комплексна особистісно-професійна якість майбутнього педагога, що формується в ході взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу і виявляється в готовності передбачати результати своєї діяльності, реалізованої з дотриманням принципів професійної етики, на основі свободи вільного вибору і усвідомлення своїх соціальних та професійних зобов'язань.

У структурі відповідального ставлення до педагогічної діяльності виокремлено три компоненти: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, поведінковий. У першому розділі також здійснений аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду організації педагогічної діяльності у контексті прояву професійної відповідальності.

Другий розділ присвячений моделюванню процесу формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу

На основі аналізу психолого-педагогічних наукових джерел визначені критерії (*когнітивний, мотиваційний, аксіологічний, діяльнісно-стратегічний, вольовий*), показники та рівні (*високий, середній, низький*) прояву відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу. Такий крок у подальшому перебігу дослідження став підґрунтям для визначення стану сформованості відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу.

Заслуговує на схвалення розроблена модель формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу, що побудована як узагальнена система, яка відображає функціональні та структурні зв'язки між блоками (*цільовим, теоретико-методологічним, операційно-змістовим, критеріально-оцінювальним, результативним*) і комплексно відображає мету, завдання, принципи, педагогічні умови, форми, методи, етапи та рівні формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу.

Ключова ідея третього розділу полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу, а саме: організація педагогічного супроводу становлення суб'єктної позиції як основи відповідального ставлення студентів до професійної діяльності; моделювання ситуацій відповідального вибору на різних етапах професійної підготовки майбутніх педагогів; створення в освітньому середовищі педагогічного

коледжу системи взаємостосунків між суб'єктами освітнього процесу, що сприяє інтеріоризації досвіду відповідальної поведінки.

На наш погляд, на особливе схвалення заслуговують додатки дослідження, адже вони повністю корелюються із зазначеними педагогічними умовами і прозоро відображають практичний аспект наукового дослідження.

Відзначимо, що представлене дисертанткою методичне забезпечення для реалізації визначених педагогічних умов і моделі формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності в студентів педагогічного коледжу, що є четвертим завдання дослідження, вимагало, з одного боку, вивчення, систематизації, узагальнення й відбору найбільш продуктивного досвіду з означеної проблеми, тоді як з іншого – спонукало до розробки нових ідей, форм і методів навчання, введення в педагогічну практику конкретних напрацювань з формування відповідального ставлення до професійної діяльності у майбутніх освітян. У розділі описані ефективні форми розвитку відповідального ставлення до педагогічної діяльності: професійні консультації; педагогічний факультатив; профорієнтаційний тренінг; педагогічні ігри, екскурсії педагогічного спрямування; розв'язання педагогічних ситуацій; спілкування з представниками педагогічної професії; рефлексивні вправи; аналіз педагогічних ситуацій; групові дискусії; ігрове проектування; педагогічний коучинг; творчі проекти; соціальні проекти.

Варто підкреслити цінність рецензованої праці з огляду на проведений К. Подуфаловою формувальний етап експерименту, результати якого дають підстави для підтвердження ефективності визначених у дослідженні педагогічних умов.

Про це свідчать представлені дослідницею у третьому розділі результати експериментального дослідження, а саме їх позитивна їхня динаміка у студентів експериментальної групи. Отримані дані чітко проаналізовано та систематизовано, відображено у таблицях та поясненнях до них. Все це засвідчує належний рівень володіння автором дисертаційної роботи сучасними методами науково-педагогічних досліджень та дає змогу зробити

висновок, що теоретичні положення і практичні результати дослідження є логічними і переконливими.

Повнота викладу матеріалу дисертації у наукових публікаціях. Результати дослідження висвітлено в у 5 публікаціях, з яких 3 – одноосібні, 2 – з у співавторстві, 5 – тези доповідей конференцій, у т. ч. зарубіжних; 3 розділи у колективних монографіях (1 – одноосібний, 2 – у співавторстві). Практичний аспект дослідження представлено в розроблених методичних рекомендаціях для профорієнтації учнів старших класів «Блокнот абітурієнта: П'ять перших кроків», методичних рекомендаціях «Формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу».

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. У роботі дублюється матеріал, який належить різним параграфам дослідження. Наприклад, дисертантка в 1.2. дає визначення поняття «відповідальне ставлення до педагогічної діяльності», в 1.3. цитує трактування відповідальності, представлене Г. Васяновичем, хоча ці дефініції детально висвітлено в 1.1. «Сутність і структура відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу».

Недоцільно в обґрунтуванні педагогічних умов розкривати методологічні підходи дослідження, адже вони описані при характеристиці теоретико-методологічного блоку розробленої моделі формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу.

2. Вважаємо за доцільне більш глибоко розкрити теоретичне обґрунтування визначеної другої педагогічної умови формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу «*моделювання ситуацій відповідального вибору у ході професійного становлення майбутнього педагога*».

3. У моделі було б доречним представлення етапів формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу, адже вони розкриті в процесі опису формувального експерименту.

4. На наш погляд, висновки до першого розділу не повною мірою відображають зміст усіх параграфів розділу.

Загальний висновок. Рецензоване дослідження є завершеною, самостійною науковою працею, що містить наукові результати, яким властива наукова новизна, теоретичне і практичне значення, що свідчить про оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності та особистий внесок у вирішення проблеми дослідження.

Дисертаційне дослідження Подуфалової Катерини Юріївни «Формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», галузь знань 01 Освіта / Педагогіка повністю відповідає вимогам пп.6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р № 44 та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40. Дисертантка Подуфалова Катерина Юріївна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», галузь знань 01 Освіта / Педагогіка.

Рецензент

кандидат педагогічних наук, доцент,

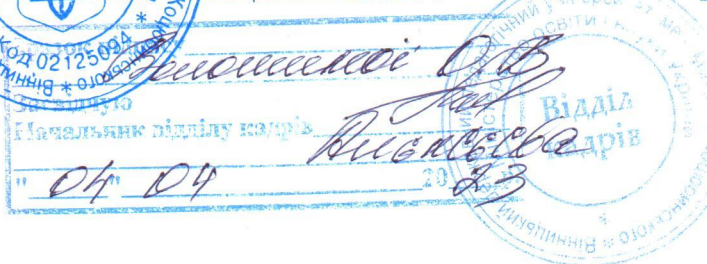
доцент кафедри педагогіки,

професійної освіти та управління

освітніми закладами

Вінницького державного педагогічного

університету імені Михайла Коцюбинського

OR

Волошина О.В.